

Vissa personalfrågor i Försvarsmakten

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande motioner om olika *personalfrågor i Försvarsmakten* från allmänna motionstiderna 2004/05 och 2005/06 samt en motion med anledning av inträffad händelse (stormen i södra Sverige den 8–9 januari 2005).

Utskottet framhåller att en översyn av *personalförsörjningssystemet* är mycket viktig och utgår från att regeringen återkommer med en redovisning av arbetet med detta. Utskottet understryker också betydelsen av att ur ett kvalitets- och kompetensperspektiv öka antalet *kvinnor i försvaret*. Utskottet anser vidare att det är synnerligen angeläget att regeringen fortsätter att driva arbetet mot *diskriminering och trakasserier* och att planerade åtgärder följs upp och utvärderas. Utskottet anser att förutsättningarna för att *hemvärnsmän* skall få ledigt från ordinarie arbete för att delta i katastrofinsatser bör vara goda liksom att de då får rimlig ersättning. Utskottet har ingen erinran om att formerna för *militära utmärkelser* ses över. Utskottet konstaterar att *civil meritvärdering* av värnpliktsutbildning är en prioriterad fråga.

Utskottet föreslår att *samtliga motioner avslås*.

I betänkandet finns fem reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden	6
Anställningsformer	6
Kvinnor i försvaret.....	7
Hemvärnspersonal	14
Försvarsmaktens personalansvarsnämnd	15
Religionsfrågor	17
Utmärkelser	18
Meritvärdering.....	19
Reservationer.....	21
1. Anställningsformer (punkt 1) (c, m, fp, kd).....	21
2. Diskriminering och trakasserier (punkt 3) (c, m, fp, kd)	21
3. Försvarshögskolan (punkt 4) (v).....	23
4. Hemvärnspersonal (punkt 5) (m, fp, kd, c).....	24
5. Försvarsmaktens personalansvarsnämnd (punkt 6) (c, m, fp, kd) 25	
Särskilda yttranden.....	26
1. Diskriminering och trakasserier (punkt 3) (v)	26
2. Meritvärdering (punkt 9) (v).....	27
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	28
Motion från allmänna motionstiden hösten 2004	28
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	28
Motion väckt med anledning av händelse av större vikt.....	30

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Anställningsformer

Riksdagen avslår motion

2005/06:Fö218 yrkandena 9 och 10 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd).

Reservation 1 (c, m, fp, kd)

2. Kvinnor i försvaret

Riksdagen avslår motionerna

2005/06:Fö210 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

2005/06:Fö212 yrkandena 1–3 av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m).

3. Diskriminering och trakasserier

Riksdagen avslår motionerna

2004/05:U257 yrkande 31 av Lars Ohly m.fl. (v)

2005/06:Fö212 yrkande 4 av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m)

2005/06:Fö218 yrkande 5 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd)

2005/06:L291 yrkandena 13 och 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

2005/06:L341 yrkande 17 av Kenneth Johansson m.fl. (c)

2005/06:L375 yrkande 37 av Lars Ohly m.fl. (v)

2005/06:U246 yrkandena 7 och 8 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c)

2005/06:U385 yrkande 2 av Kristina Zakrisson och Karin Åström (s).

Reservation 2 (c, m, fp, kd)

4. Försvarshögskolan

Riksdagen avslår motionerna

2005/06:L375 yrkande 29 av Lars Ohly m.fl. (v)

Reservation 3 (v)

5. Hemvärnspersonal

Riksdagen avslår motionerna

2004/05:MJ6 yrkande 9 av Göran Hägglund m.fl. (kd)

2005/06:Fö208 av Anna Lindgren (m).

Reservation 4 (m, fp, kd, c)

6. Försvarsmaktens personalansvarsnämnd

Riksdagen avslår motionerna

2005/06:Fö218 yrkande 6 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd)

2005/06:Fö230 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s).

Reservation 5 (c, m, fp, kd)

7. Religionsfrågor

Riksdagen avslår motion

2005/06:Fö232 av Martin Andreasson (fp).

8. Utmärkelser

Riksdagen avslår motion

2005/06:Fö236 av Anita Sidén och Anna Lilliehöök (m).

9. Meritvärdering

Riksdagen avslår motion

2005/06:Fö245 yrkandena 4 och 5 av Berit Jóhannesson m.fl. (v).

Stockholm den 7 februari 2006

På försvarsutskottets vägnar

Eskil Erlandsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Eskil Erlandsson (c), Tone Tingsgård (s), Ola Rask (s), Ola Sundell (m), Michael Hagberg (s), Erling Wälivaara (kd), Berit Jóhannesson (v), Britt-Marie Lindkvist (s), Rolf Gunnarsson (m), Åsa Lindestam (s), Heli Berg (fp), Peter Jonsson (s), Karin Enström (m), Marie Nordén (s), Lars Ångström (mp) och Christer Winbäck (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande motioner från allmänna motionstiderna 2004/05 och 2005/06 samt en motion med anledning av inträffad händelse (stormen i södra Sverige den 8–9 januari 2005).

Vid beredningen av ärendet har Högkvarteret lämnat information om pågående arbete med personalförsörjningsfrågor i Försvarsmakten.

Utskottets överväganden

Anställningsformer

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet anser att en översyn av personalförsörjningssystemet är mycket viktig och utgår från att regeringen återkommer med en redovisning av arbetet med detta.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2005/06:Fö218 yrkandena 9 och 10 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd).

Jämför reservation 1 (c, m, fp, kd).

Motionen

Eskil Erlandsson m.fl. framhåller i *kommittémotion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd)* att de senaste försvarsbesluten har inneburit stora resursneddragningar. Försvaret står inför nya uppgifter och beredskapskrav. Detta ställer i sin tur nya krav på rekrytering och tjänstgöring för alla personalkategorier. Den militärtekniska utvecklingen och säkerhetspolitiskt motiverade behov av förband av högre kvalitet påverkar också utformningen av personalförsörjningen. Det är därför nödvändigt att driva en aktiv och konstruktiv personalpolitik för att kunna behålla och nyrekrytera kvalificerad personal av olika kategorier inom försvarets olika delar. När det gäller reservofficerare bör medverkan vid internationella insatser vara en förutsättning både för utbildning och anställning (*yrkande 9*). Det är också nödvändigt att finna nya former för anställning av yrkesofficerare (*yrkande 10*). Alla ser inte längre officersyrket som ett livstidsyrke. Behovet av administration och förvaltning i insatsförsvaret är mindre än i det mobiliserade invasionsförsvaret. Det relativa behovet av äldre officerare blir därmed mindre, och basen för rekrytering blir allt smalare. Detta gör att förutsättningar för yrkesväxling bör byggas in redan i utbildningen genom samordning med andra utbildningsvägar. Därför måste det även bli möjligt med direktrekrytering till officersyrket.

Utskottet

Utskottet har vid olika tillfällen behandlat *Försvarsmaktens personalförsörjningsfrågor*. Det har bl.a. skett i betänkande 2001/02:FöU7 Försvarsmaktens personal och betänkande 2003/04:FöU3 Riksdagens revisorers förslag angående Försvarsmaktens arbetsgivarpolitik och vissa personalfrågor i försvaret. I försvarsutskottets betänkande 2004/05 Sveriges försvarspolitik 2005–2007 bejakade utskottet behovet av en fortsatt utveckling av personalförsörjningssystemet.

Representanter för Försvarsmakten har inför utskottet redovisat pågående arbete med personalförsörjningsfrågorna. Utskottet har fått information om att

det övervägs förändrade utbildnings- och anställningsformer för yrkes- och reservofficerarna. Utskottet anser att denna översyn är mycket viktig och angelägen.

Utskottet har tidigare bl.a. i betänkande 2001/02:FöU7 understrukit betydelsen av reservofficerare i internationell tjänst. Utskottet utgår från att regeringen i budgetpropositionen för 2007 återkommer med en redovisning av hur personalförsörjningssystemet utvecklas samt förslag till eventuella riksdagsbeslut. I det sammanhanget bör det anges hur många yrkes- respektive reservofficerare som utbildats och anställda de senaste åren och hur många yrkes- respektive reservofficerare som planeras att anställas de närmaste åren.

Mot bakgrund av vad utskottet har anfört torde *motion 2005/06:Fö218 yrkandena 9 och 10 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd)* till stor del vara tillgodosedd varför den *avstyrks*.

Kvinnor i försvaret

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet understryker att det ur ett kvalitets- och kompetensperspektiv är mycket viktigt att öka antalet kvinnor i försvaret.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna

2005/06:Fö210 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

2005/06:Fö212 yrkandena 1–3 av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m).

Motionerna

Marietta de Pourbaix-Lundin pekar i *motion 2005/06:Fö210 (m)* på att vänsterkartellens försvarsbeslut i december 2004 innebär att ÖB tvingas säga upp tusentals officerare och civilanställda. Vi vet alla att detta i första hand drabbar de yngre och kvinnor. Här är ett utmärkt exempel på en vänsterkartell som i jämställdhetens namn säger sig önska fler kvinnor i försvaret men som samtidigt bedriver en försvarspolitik som i verkligheten ger färre kvinnor.

Det behövs fler kvinnor i det svenska försvaret, speciellt med tanke på den nya inriktningen med stor tonvikt på internationella insatser. Regeringen måste omgående komma till riksdagen med konkreta förslag

- för att antalet kvinnor skall öka i Försvarmakten
- för att se till att talet om jämställdhet i Försvarmakten omsätts i praktiken
- för att fler kvinnor skall kunna göra värnplikt
- för att försvarsbeslutet skall bli förenligt med målet om en ökning av andelen kvinnor som genomgår officersutbildning.

Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd understryker i *motion 2005/06:Fö212 (m)* att Sveriges försvar behöver både män och kvinnor och att det är fullständigt oacceptabelt att så många kvinnliga värnpliktiga slutar i förtid och inte fullgör sin grundtjänstgöring. Försvaret har inte fått bukt med de problem som kvinnliga värnpliktiga upplever. Försvaret måste nu arbeta

aktivt för att göra förändringar. Försvarsdepartementet bör upprätta en handlingsplan för att minska kvinnliga avhopp från värnpliktstjänstgöring (*yrkande 1*). Vidare bör försvaret så långt det är möjligt ge kvinnliga värnpliktiga förbättrad arbetsmiljö vad avser logements- och hygienutrymmen (*yrkande 2*). Dessutom skall kvinnliga värnpliktiga kunna fullgöra militärtjänst tillsammans med andra kvinnor och inte placeras tillsammans med endast manliga värnpliktiga (*yrkande 3*).

Utskottet

Utskottet har vid ett antal tillfällen framfört att det är utomordentligt viktigt med *fler kvinnor i försvaret*. Det har bl.a. skett i betänkandena 2001/02:FöU7 Försvarsmaktens personal, 2003/04:FöU3 Riksdagens revisorers förslag angående Försvarsmaktens arbetsgivarpolitik och vissa personalfrågor i försvaret samt 2004/05 Sveriges försvarspolitik 2005–2007.

I budgetpropositionen för 2006 redovisar regeringen en hög ambition när det gäller att öka antalet kvinnor i försvaret. Regeringen redovisar också ett antal åtgärder för att detta skall kunna ske.

Utskottet biträder vad regeringen anför om intensifierade åtgärder när det gäller kvinnor i försvaret. Utskottet understryker på nytt att det ur ett kvalitets- och kompetensperspektiv är mycket viktigt att öka antalet kvinnor i försvaret. Regeringen bör således vidta kraftfulla åtgärder för att

- öka antalet kvinnor som går igenom grundutbildning, officersutbildning och tar anställning som officerare
- öka andelen kvinnor i försvaret
- minska avgångarna bland kvinnor.

I de åtgärder som vidtas skall en anpassning ske av arbetsmiljön för att tillgodose kvinnors behov.

Utskottet utgår från att regeringen återkommer i budgetpropositionen för 2007 med en redovisning av vilka åtgärder som genomförts och utfallet av dessa.

Mot bakgrund av utskottets uppfattning *avstyrks motionerna 2005/06:Fö210* av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) och *2005/06:Fö212 yrkandena 1–3* av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m). Yrkandena torde till stor del vara tillgodosedda.

Diskriminering och trakasserier

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet anser att det är mycket viktigt att regeringen fortsätter att driva arbetet mot diskriminering och trakasserier och att planerade åtgärder följs upp och utvärderas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna

2004/05:U257 yrkande 31 av Lars Ohly m.fl. (v)

2005/06:Fö212 yrkande 4 av Hillevi Engström och Catharina Elm-säter-Svärd (m)

2005/06:Fö218 yrkande 5 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd)

2005/06:L291 yrkandena 13 och 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

2005/06:L341 yrkande 17 av Kenneth Johansson m.fl. (c)

2005/06:L375 yrkandena 29 och 37 av Lars Ohly m.fl. (v)

2005/06:U246 yrkandena 7 och 8 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c)

2005/06:U385 yrkande 2 av Kristina Zakrisson och Karin Åström (s).

Jämför reservation 2 (c, m, fp, kd).

Jämför reservation 3 (v).

Motionerna

Eskil Erlandsson m.fl. framhåller i *flerpartimotion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd)* att det är av stor betydelse att inom Försvarsmakten, såsom överallt i vårt samhälle, ta till vara och attrahera de kompetenser man behöver, oavsett kön, etnisk bakgrund och sexuell läggning.

I Försvarsmakten verkar bl.a. män och kvinnor, människor från olika kulturer, HBT-personer och funktionshindrade. Det finns dock rapporter och undersökningar under senare år som visar att det inom Försvarsmakten finns negativa värderingar om bl.a. homo- och bisexuella och att åtskilliga kvinnor blivit utsatta för sexuella trakasserier. Ett klimat där det förekommer diskriminering och trakasserier är oacceptabelt. Alla anställda, inkluderat värnpliktiga, skall känna sig respekterade och välkomna på lika villkor. Den organisation som vid ofred skall försvara våra mänskliga fri- och rättigheter måste också kunna implementera dessa i sin egen organisation, i den fredstida vardagen. Arbetet mot diskriminering och trakasserier i Försvarsmakten måste förstärkas (*yrkande 5*). Till exempel bör konstruktiv samverkan med olika former av nätverk och intresseorganisationer utökas. Chefer och andra nyckelpersoner på regementen och flottiljer måste få fortsatt stöd och handledning.

Lars Leijonborg m.fl. framhåller i *partimotion 2005/06:L291 (fp)* att inom den offentliga sektorn också i Försvarsmakten behöver homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation uppmärksammas. Det är därför viktigt att Försvarsmakten aktivt uppmärksammar situationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner och vidta de åtgärder som krävs för att motverka för-

domar, skapa öppenhet och säkerställa att alla bemöts med respekt oavsett sexuell läggning och könsidentitet (*yrkande 13*).

En särskild fråga är de problem som försvarsanställda kan råka ut för när de deltar i internationella operationer under utländsk ledning. Eftersom det i vissa västliga försvarsmakter, inte minst USA:s, fortfarande råder en institutionaliserad diskriminering av eller regelrätta förbud mot homosexuella kan detta också påverka situationen för svenska soldater. Försvarsmakten har därför en uppgift att säkerställa att svenska soldater inte utsätts för diskriminering eller annan särbehandling vid multilaterala operationer utomlands (*yrkande 14*).

Lars Ohly m.fl. konstaterar i *partimotion 2004/05:U257 (v)* att många homosexuella, bisexuella och transpersoner upplever värnpliktstjänstgöringen som ett problem på grund av de fördomsfulla och ibland aggressivt manlig-hetsinriktade attityder som de möter inom Försvarsmakten. Samtidigt finns det andra värnpliktiga som mötts av öppenhet, förståelse och respekt. Det finns dock en stor brist på samlad kunskap om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner ur ett psykosocialt perspektiv. Det är därför viktigt att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ett diskrimineringsskydd avseende sexuell läggning och könsidentitet och som omfattar värnpliktiga. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 31*). Lars Ohly m.fl. framför motsvarande synpunkter i *partimotion 2005/06:L375 (v)* *yrkande 37*.

Lars Ohly m.fl. påpekar vidare i *partimotion 2005/06:L375 (v)* att lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan gäller sedan den 1 mars 2002 och har till ändamål att främja lika rättigheter för studenter samt att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen ålägger vidare högskolor och universitet att aktivt främja studenters lika rättigheter samt att förebygga och förhindra trakasserier på grund av sexuell läggning. De som studerar vid Försvarshögskolan omfattas inte av denna lag. Det finns inget som tyder på att denna högskola är undantagen den heterosexuella norm som råder i samhället. Därför vill motionärerna att Försvarshögskolan skall omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 29*).

Kenneth Johansson m.fl. menar i *kommittémotion 2005/06:L341 (c)* att sexuell läggning självfallet inte får vara grund för diskriminering eller kränkande behandling inom Försvarsmakten. Ett medvetet arbete med dessa frågor bedrivs nu med tydligt stöd från försvarsledningen, även om mycket återstår att göra. Detta arbete har riksdagens starka stöd.

I Förenta staternas försvarsmakt praktiseras med lagens stöd en systematisk diskriminering mot homo- och bisexuella anställda som varje år leder till att omkring 1 000 personer avskedas. Liknande lagstiftning eller praktik förekommer även i andra länder, även i enstaka EU-länder – något som tydligt strider mot EU:s värdegrund.

Bortsett från att detta är ett flagrant brott mot något som borde vara en internationellt erkänd mänsklig rättighet berör detta också direkt Sverige och svenska intressen. Svenska soldater i internationella insatsstyrkor riskerar att hamna under amerikanskt befäl. Det kan inte accepteras att svenska soldater i sin professionella roll riskerar att utsättas för kränkande attityder, behandling och diskriminering på grund av sin sexuella läggning. Det är inte heller lämpligt att multinationella insatsstyrkor som verkar på FN-mandat tillämpar bestämmelser som strider mot andan i de rättigheter FN är satt att försvara. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 17*).

Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd anser i *motion 2005/06:Fö212 (m)* att ett arbete kring jämställdhet, gender och sexuella trakasserier behöver påbörjas både bland värnpliktiga och anställda för att öka medvetenheten och kunskapen inom Försvarsmakten. En professionell organisation behöver fortlöpande arbeta och utveckla dessa områden liksom frågor kring mångfald och ökad acceptans av etniskt ursprung och olika sexuell läggning (*yrkande 4*).

Eva Flyborg m.fl. hänvisar i *flerpartimotion 2005/06:U246 (fp, m, kd, c)* till att FN:s säkerhetsråd år 2000 antog resolution 1325, i vilken slås fast att genderperspektivet skall beaktas i all fredsfrämjande verksamhet. I Europaparlamentets resolution om kvinnors deltagande i fredlig lösning av konflikter [2000/2025 (INI)] är utgångspunkten att alla analyser och politiska åtgärder rörande konflikter hittills har varit ”könsrollsblinda”. I parlamentets resolution föreslås därför bl.a. att en genusanalys bör utgöra ett automatiskt inslag i planeringen och genomförandet av externa interventioner i konfliktsituationer och i återuppbyggnaden efter konflikter.

De positiva effekterna av kvinnors ledarskap och kvinnors deltagande i fredsbevarande styrkor manar enligt betänkandet till ökad nominering och rekrytering av kvinnor till internationella diplomatiska befattningar inom området fred och säkerhet. Kvinnor i den fredsbevarande styrkan kan utgöra en förebild för kvinnor i konfliktområden och inspirera till deltagande i återuppbyggnad, i synnerhet demokratiuppbyggnad och ekonomisk utveckling.

Världens kvinnor och män måste gemensamt ta avstånd ifrån de avskyvärda krigsförbrytelser som riktas mot civila kvinnor och flickor i krig runt om i världen. Resolution 1325 får inte bli enbart en läpparnas bekännelse. Därför måste vi enligt motionärerna verka för ett antal konkreta åtgärder. Bland annat bör Sverige arbeta för att fler kvinnor skall finnas med i de internationella insatsstyrkor vi skickar (*yrkande 7*). Vidare bör utbildningen av dem som skall i väg också förbättras ytterligare när det gäller respekten för kvinnor och förståelsen för vad kvinnor och barn kan råka ut för (*yrkande 8*). Att köpa sexuella tjänster är förbjudet i svensk lag. Det måste vara en viktig uppgift att se till att de svenska soldater som deltar i internationell tjänst får en gedigen information även inom detta område.

Kristina Zakrisson och Karin Åström konstaterar i *motion 2005/06:U385 (s)* att rapporten ”Kvinnor och Konfliktlösning” antogs av Europaparlamentet i november 2000, och FN-rapporten ”Kvinnor, krig och fred” presenterades

för FN:s säkerhetsråd på hösten 2002. Dessa rapporter har beskrivit och klart dokumenterat det systematiska användandet av sexuella övergrepp och massvåldtäkter av kvinnor vid krigföring genom historien. Under senare tid har vi sett detta på Balkan, Kambodja, Sri Lanka, Bangladesh, Liberia, Peru, Somalia, Moçambique, Sudan och Uganda.

Kvinnors och mäns erfarenheter av konflikter skiljer sig åt. Så gör även deras prioriteringar och behov. Om halva befolkningens erfarenheter och åsikter ignoreras bortser man från den viktigaste grunden för byggandet av en hållbar fred. Utestängandet av kvinnor från fredsprocesser får negativa effekter på fredens hållbarhet. Kvinnor och flickor, som även efter konflikter utsätts för övergrepp, får däremot inte delta i fredsprocessen, varken i konfliktlösningar eller fredsförhandlingar.

Åtgärder måste till för att stoppa det systematiska våldet. Kvinnor måste finnas med i hela freds- och konfliktarbetet. Motionärerna föreslår att soldater och deras befäl utbildas till att förhindra våldtäkter, prostitution och sexuella övergrepp samt att rätt bemöta dem som utsätts för sådana övergrepp (*yrkande 2*).

Utskottet

Utskottet har vid upprepade tillfällen behandlat frågor om *jämställdhet, mångfald och arbete mot diskriminering*. Utskottet konstaterade i betänkande 2004/05:FöU4 Sveriges försvarspolitik 2005–2007 att regeringen under den gångna försvarsbeslutsperioden hade prioriterat åtgärder mot diskriminering på grund av kön, sexuell läggning och etnisk tillhörighet. Utskottet hade ingen erinran mot regeringens bedömning att detta arbete hade utvecklats positivt men att det fortfarande fanns stora brister som borde åtgärdas.

Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2006 bedömer att arbetet som pågår inom Försvarsmakten bidrar till att synliggöra diskriminerande strukturer och attityder som kan finnas. Regeringen konstaterar att arbetet måste fortsätta med en höjd ambitionsnivå för att kunna svara mot de krav som regering och riksdag ställer. Försvarsmakten är enligt regeringen den myndighet som visat på den mest omfattande erfarenheten av att arbeta med jämställdhetsfrågor. Regeringen ser dock mycket allvarligt på att Försvarsmakten inte levt upp till sina egna målsättningar avseende jämställdhet och sexuella trakasserier. Regeringen finner det mycket angeläget att Försvarsmakten snarast kommer till rätta med dessa brister och kommer därför att ge Försvarsmakten i uppdrag att redovisa hur myndigheten avser att göra detta. Regeringen bedömer att det är viktigt att uppföljning och utvärdering prioriteras i det fortsatta arbetet mot diskriminering. Enligt regeringen krävs ytterligare ansträngningar för att åstadkomma ett strukturerat och strategiskt arbete mot diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet och sexuell läggning. Försvarsmaktens arbete mot diskriminering på grund av exempelvis kön, etnicitet eller sexuell läggning måste bedrivas på ett sådant sätt att myndigheten använder sina samlade kunskaper på ett effektivt sätt. Regeringen säger vidare att det inte får råda något som helst tvivel om att det

svenska försvarets verksamhet också präglas av de demokratiska värden som försvaret ytterst är satt att skydda. Det är både viktigt att kunna ge alla, oaktat kön, sexuell läggning eller etnisk tillhörighet samma möjligheter och att myndigheterna som arbetsgivare kan attrahera, och behålla, den mest kompetenta arbetskraften. Detta förutsätter att exempelvis personer med invandrabakgrund inte exkluderas. Regeringen pekar på att det för att säkerställa detta har tagits fram handlingsplaner för det fortsatta arbetet. Att dessa instrument nu används för att omsätta arbetet i praktisk handling bör ges hög prioritet. För Försvarsmakten bedömer regeringen dessutom att det är av särskild vikt att myndigheten stärker sin arbetsgivarroll och förbättrar styrning och uppföljning av det arbete som förband och centrum ansvarar för. Regeringen fäster särskild vikt vid Försvarsmaktens fortsatta genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet och dess betydelse för utbildning inför och rekrytering av svensk personal till internationella insatser. Genom insatser på området bidrar Försvarsmakten till regeringens arbete för att dels stärka kvinnors deltagande i kris- och konflikthantering, dels förbättra skyddet för kvinnor under och efter väpnade konflikter.

Riksdagen har vid ett antal tillfällen uppmärksammat betydelsen av kvinnors deltagande i arbete med fred och säkerhet. Det har skett vid övergripande beslut om svensk säkerhetspolitik (bet. 2001/02:UFöU1 och 2004/05:UFöU2) samt om ny politik för global utveckling (bet. 2003/04:UU3). Det har vidare särskilt understrukits vid beslut om medverkan i internationella insatser i Liberia (bet. 2003/04:UFöU1) och Afghanistan (bet. 2005/06:UFöU1). Utskottet utgår från att Sverige fortsätter att aktivt verka för att leva upp till säkerhetsrådets resolution 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet och att detta får en konkret tillämpning vid de kontingenter som Sverige deltar i vid internationella insatser.

Utskottet anser att det är mycket viktigt att regeringen fortsätter att driva arbetet mot diskriminering och trakasserier i enlighet med vad den redovisat i budgetpropositionen. Utskottet noterar också att Diskrimineringskommittén i sitt pågående arbete överväger olika frågor om diskriminering inom alla samhällsområden och när det gäller försvaret särskilt överväger frågor om diskriminering riktad mot totalförsvarspiktiga. Utskottet understryker liksom i betänkande 2004/05:FöU4 betydelsen av att planerade åtgärder verkligen genomförs och att de också följs upp och utvärderas. Utskottet utgår från att regeringen återkommer i nästa års budgetproposition med en förnyad redovisning av detta arbete.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört här kommer *motionerna 2005/06:Fö218 yrkande 5 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd), 2005/06:L291 yrkande 13 av Lars Leijonborg m.fl. (fp), 2004/05:U257 yrkande 31 av Lars Ohly m.fl. (v), 2005/06:L375 yrkande 37 av Lars Ohly m.fl. (v), 2005/06:Fö212 yrkande 4 av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m), 2005/06:U246 yrkandena 7 och 8 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c) och 2005/06:U385 yrkande 2 av Kristina Zakrisson och Karin Åström (s)* till stor del att tillgodoses varför de *avstyrks*.

När det gäller motionsyrkanden om *diskriminering vid internationella insatser* och att *Försvårshögskolan* skall omfattas av *lagen om likabehandling av studenter vid högskolan* så har utskottet behandlat likartade yrkanden tidigare och avstyrkt dem. Utskottet har ingen annan uppfattning nu. *Motionerna 2005/06:L291 yrkande 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)*, *2005/06:L341 yrkande 17 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* och *2005/06:L375 yrkande 29 av Lars Ohly m.fl. (v)* bör därför *inte bifallas*.

Hemvärnspersonal

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet ser det som viktigt att förutsättningarna för hemvärnsmän att få ledigt från ordinarie arbete för att delta i katastrofinsatser är goda liksom att de då får rimlig ersättning för detta.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2004/05: MJ6 yrkande 9 av Göran Hägglund m.fl. (kd) 2005/06:Fö208 av Anna Lindgren (m).
Jämför reservation 4 (m, fp, kd, c).

Motionerna

Göran Hägglund m.fl. framhåller i *partimotion 2004/05: MJ6 (kd)* med anledning av stormen i södra Sverige i januari 2005 att det för närvarande råder brist på skogsarbetare. Samtidigt vet vi att det finns personer som arbetar inom andra yrken som besitter nödvändig kompetens för att delta i röjningsarbetet. Kristdemokraterna föreslår att anställda i offentlig sektor skall ges rätt till tjänstledighet för att hjälpa till i uppröjningsarbetet.

I krisberedskapsarbetet som utförts har ett stort antal personer deltagit ute i kommunerna, inte minst från Hemvärnet, vars insatser haft stor betydelse. Dessa deltar på frivillig basis och med godkännande från sina respektive ordinarie arbetsgivare. Endast vid ofred har hemvärnsmän tjänsteplikt. Den situation som nu råder får betraktas som snarlik detta, där insatser kan behövas ytterligare månader framåt i vissa kommuner. Det vore olyckligt om hemvärnsmän måste avstå från frivilligt deltagande i katastrofinsatserna på grund av bristande samtycke från ordinarie arbetsgivare. Kristdemokraterna anser att regeln om tjänsteplikt vid extraordinarie katastrofsituationer bör kunna tillämpas för arbetsgivarens del även om deltagande är frivilligt från arbetstagarens sida (*yrkande 9*).

Anna Lindgren framhåller i *motion 2005/06:Fö208 (m)* att Försvarmaktens personal inklusive hemvärnet ofta är en oumbärlig resurs att sätta in till det civila samhällets skydd när extra ordinära händelser inträffar. Det har visat sig vid översvämningen i Dalsland/Vänern och Småland, vid oljesanering i Blekinge samt nu senast vid stormen i Sydsverige.

För hemvärnspersonalen gäller att den antingen måste medverka på sin fritid eller lämna ordinarie arbete för att genomföra stödinsatser. Den som läm-

nar ordinarie arbete skall naturligtvis ha ersättning som i princip täcker inkomstbortfallet. Så är det inte i dag.

Reglerna för hemvärnspersonalens ersättning vid extraordinära händelser bör därför ses över. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet

Utskottet har vid olika tillfällen betonat betydelsen av Hemvärnets insatser i Försvarsmakten och som stöd till det civila samhället. Regeringen beskriver i budgetpropositionen för 2006 åtgärder för att öka möjligheterna för enskilda att medverka i samhällets krishantering och understryker vikten av ett utökat samarbete mellan frivillig försvarsverksamhet och det civila samhället. Utskottet har ingen annan uppfattning.

Utskottet ser det som viktigt att förutsättningarna för hemvärmän att få *ledigt från ordinarie arbete* för att delta i katastrofinsatser är goda liksom att de då får rimlig *ersättning* för detta. Utskottet utgår från att regeringen återkommer till riksdagen i dessa frågor om så skulle behövas. Därmed är *motionerna 2004/05: MJ6 yrkande 9 av Göran Hägglund m.fl. (kd) och 2005/06: Fö208 av Anna Lindgren (m)* till stor del beaktade. Motionerna *avstyrks* därför.

Försvarsmaktens personalansvarsnämnd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna

2005/06:Fö218 yrkande 6 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd)

2005/06:Fö230 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s).

Jämför reservation 5 (c, m, fp, kd).

Motionerna

Eskil Erlandsson m.fl. understryker i *kommittémotion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd)* att ledarskapet i Försvarsmaktens organisation måste vara tydligt. De som diskriminerar eller trakasserar, oavsett vilken grund, skall ovillkorligen ställas till svars i Personalansvarsnämnden. Personalansvarsnämnden skall i sin tur anmäla alla misstänkta fall av trakasserier som kan utgöra brott till polisen (*yrkande 6*). Rättssäkerheten skall vara densamma inom Försvarsmakten som i det civila samhället.

Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander påpekar i *motion 2005/06:Fö230 (s)* att Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnd (PAN) består av ledamöter från arbetsgivarsidan, fackliga representanter samt civila utanför poliskåren, vilket skapar demokratisk insyn i verksamheten och ett bra förtroende för allmänheten. Försvarets personalansvarsnämnd (FPAN), har samma uppgift, dvs. att granska det interna arbetet. Den enda skillnaden är att FPAN inte har några civila representanter i styrelsen. Den består alltså

bara av militärt anställda. Detta är en demokratisk brist. Därför bör sammansättningen i FPAN likna den i PAN i det avseendet att även civila personer skall ingå i nämnden.

Utskottet

Försvarmakten har lämnat en detaljerad redovisning av när Försvarmaktens personalansvarsnämnd gör *polisanmälan av ärenden* som behandlas av nämnden. Försvarmakten har hänvisat till att bestämmelser om åtalsanmälan, vilket i detta sammanhang är liktydigt med polisanmälan, finns reglerat i 22 § LOA. Av den bestämmelsen framgår att en absolut skyldighet att anmäla till åtal föreligger vid skäligen misstanke om brott mot tystnadsplikt, mutbrott och vid tjänstefel. I övrigt föreligger en skyldighet att åtalsanmäla endast om brottet är av den art att Försvarets personalansvarsnämnd bedömer att påföljden kan antas bli annan än böter. I de fall trakasserier som kan innefatta brott sker mot pliktpersonal föreligger alltid skäligen misstanke om tjänstefel från den trakasserandes sida. Detta innebär att åtalsanmälan i dessa fall skall ske redan i dag enligt nu gällande bestämmelser. Är det däremot fråga om trakasserier mellan anställd personal föreligger inte någon absolut skyldighet att åtalsanmäla. Vid allvarlig brottslighet, exempelvis fysiska kränkningar som kan innefatta misshandel, gör nämnden dock regelmässigt en åtalsanmälan. Om pliktpersonal utsätts för trakasserier som inte innefattar brott, exempelvis ett kränkande uttalande från ett befäl till en värnpliktig, behöver åtalsanmälan inte ske. Skulle ett uttalande rättsligt sett kunna vara en förolämpning så är förolämpningen dessutom inte ett brott som faller under allmänt åtal. Ett åtal i dessa fall kräver normalt att en anmälan sker av den förolämpade själv. Detta följer av bestämmelserna i brottsbalken. I dessa fall har nämnden också valt att inte anmäla till åtal utan att påföra den förolämpande ett disciplinstraff. Det i huvudsak avgörande skälet för detta är att ett beslut från nämnden kommer mycket snabbt och ett beslut om disciplinpåföljd mot det kränkande befälet därför kan komma redan under den tid den kränkte värnpliktige tjänstgör. Ett beslut om åtalsanmälan medför undantagslöst att ett beslut från åklagare eller domstol om en eventuell påföljd ges tidigast ett år efter det att åtalsanmälan skett. Det är, enligt nämndens mening, mycket värdefullt att de pliktjänstgörande får reda på nämndens och därigenom Försvarmaktens reaktion mot ett felaktigt beteende från befälens sida redan under sin tjänstgöringstid. I frågor om åtalsanmälan vid trakasserier mellan anställda så är även där Personalansvarsnämndens inriktning att, förutom vid allvarlig brottslighet, i första hand pröva ärendena disciplinärt för att snabbt kunna reagera mot ett felaktigt agerande. Detta är också ett synsätt som Justitieombudsmannen funnit lämpligt. I de fall där en absolut skyldighet att åtalsanmäla inte föreligger beaktar dock nämnden om den enskilde önskar att ärendet skall prövas av åklagare.

Utskottet har ingen erinran mot vad Försvarmakten redovisat om i vilka fall Försvarmaktens personalansvarsnämnd gör *polisanmälan*. *Motion*

2005/06:Fö218 yrkande 6 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd) är därmed delvis tillgodosedd varför den avstyrks.

I en motion föreslås att *sammansättningen av Försvarsmaktens personalansvarsnämnd* förändras. Liknande motioner har behandlats av riksdagen vid olika tillfällen tidigare och därvid avslagits. Utskottet anser därför att *motion 2005/06:Fö230 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s)* bör avslås.

Religionsfrågor

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet anser det viktigt att Försvarsmakten tillgodoser de behov som finns bland personal och värnpliktiga när det gäller möjlighet till religiös utövning.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2005/06:Fö232 av Martin Andreasson (fp).

Motionen

Martin Andreasson understryker i *motion 2005/06:Fö232 (fp)* att den svenska Försvarsmakten under århundraden har haft en religiös koppling. Utgångspunkten för dagens arbete inom försvaret med s.k. själavårdsfrågor är den grundlagsfästa religionsfriheten. Det är givetvis viktigt att säkerställa att Försvarsmakten tillgodoser de behov som finns bland personal och värnpliktiga när det gäller möjlighet till religiös utövning.

Lika viktigt är dock att detta sker på ett sätt som bevarar en tydlig gränsdragning mellan den icke-konfessionella statsmakten och de fristående trosamfundet. Det kan konstateras att dagens verklighet inte lever upp till detta.

I dag finns det inom Försvarsmakten bl.a. en fältprost, en stabspastor, 23 militärpastorer samt två bataljonspastorer vid utlandsmissioner. Enligt riksdagens utredningstjänst är samtliga tjänster rekryterade ur Svenska kyrkan. Fältprosten leder den nationella verksamheten för militär själavård. Tjänsten som stabspastor finns inom nuvarande Högkvarteret. Militärpastorerna verkar vid de lokala förbanden eller skolorna.

Det är principiellt mycket tveksamt att man i statlig förvaltning har särskilda tjänster öronmärkta för religiösa företrädare. På dessa tjänster läggs i dag dessutom uppgifter som inte har primär koppling till religiösa själavårdsfrågor, t.ex. jämställdhetsarbete. Motionären anser att regeringen bör ta initiativ till en total översyn av försvarets arbete med själavårdsfrågor för att säkerställa att gränsdragningen mellan stat och religion respekteras.

Utskottet

I en motion tas frågor om *själavården i försvaret* upp. Utskottet anser liksom motionären att det är viktigt att Försvarsmakten tillgodoser de behov som finns bland personal och värnpliktiga när det gäller möjlighet till religiös

utövning. Utskottet förutsätter att så också sker. Om det behövs förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i frågan. Syftet med *motion 2005/06:Fö232 av Martin Andreasson (fp)* är därmed tillgodosedd varför den *inte behöver bifallas*.

Utmärkelser

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet har ingen erinran om att formerna för militära utmärkelser ses över.

Utskottet föreslår att *motion 2005/06:Fö236 av Anita Sidén och Anna Lilliehöök (m)* avslås.

Motionen

Anita Sidén och Anna Lilliehöök påpekar i *motion 2005/06:Fö236 (m)* att det tidigare ansetts olämpligt, senast bekräftat av Kungl. Maj:t år 1962, att använda de speciella krigsutmärkelserna, då riket inte befinner sig i krig.

Under senare år har även inom Försvarmakten dryftats frågan om adekvata utmärkelser till utländska militärer som gjort personliga insatser för svenska enheter i utlandstjänst.

Tider förändras och Sverige har i ökad utsträckning blivit en aktör på den internationella arenan. Svenska förband sätts in i fredsbevarande och fredsframtvingande operationer. Detta sker under krigsliknande situationer. Mot bakgrund av denna förändrade situation borde det ånyo prövas om inte krigsutmärkelserna "Tapperhet i fält" och "Tapperhet till sjöss" från 1789 skulle kunna användas. Krigsutmärkelserna finns i guld respektive silver. Ett alternativ till detta skulle kunna vara att använda Svärdsordens krigsutmärkelser.

Motionären föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om utmärkelser till svenska och utländska militärer samt omprövning av 1962 års beslut.

Utskottet

I en motion lämnas förslag om *militära utmärkelser*. Försvarmakten har lämnat saksynpunkter på motionen. Enligt Försvarmakten finns det ett behov av att finna former för att på nationell nivå kunna belöna både förtjänt svensk och utländsk personal, som under förhållande som är krigsliknande och som sker under internationella insatser, gör berömvärda prestationer. Försvarmakten anser dock inte att de i motionen omnämnda krigsutmärkelserna "Tapperhet i fält" respektive "Tapperhet till sjöss" bör användas. I stället bör en ny utmärkelse, "För tapperhet", instiftas. En sådan utmärkelse skulle då inte utesluta de insatser som t.ex. flygvapnets personal bedöms utföra inom ramen för Försvarmaktens framtida internationella insatser. Ett belöningsförslag med den inriktningen har tagits fram inom Högkvarteret, och förslagets principinnehåll har föredragits och gillats av Överbefälhavaren.

Utskottet har mot bakgrund av den utveckling av Försvarsmakten som skett under senare år med förändrade uppgifter inte minst när det gäller fredsfrämjande internationell verksamhet ingen erinran om att formerna för militära utmärkelser ses över. Utmärkelser av det slag som aktualiseras i motionen synes kunna instiftas utan riksdagens medverkan. Om ett ställningstagande av riksdagen behövs förutsätter utskottet att regeringen återkommer med förslag. *Motion 2005/06:Fö236 av Anita Sidén och Anna Lilliehöök (m)* är därmed tillgodosedd och behöver *inte bifallas*.

Meritvärdering

Utskottets bedömning och förslag i korthet

Utskottet konstaterar att frågan om civil meritvärdering av värnpliktsutbildning är en prioriterad fråga.

Utskottet föreslår att motion 2005/06:Fö245 yrkandena 4 och 5 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) avslås.

Motionen

Berit Jóhannesson m.fl. understryker i *kommittémotion 2005/06:Fö245 (v)* att det civila meritvärdet syftar till att ge den totalförsvarspliktiga kompensation för den potentiella arbetstid eller studietid som gått förlorad, till att kvalitets-säkra utbildningarna samt att genomförd pliktutbildning i högre grad skall accepteras i det övriga samhället. I ett läge med kvalitetssäkrad, civilt meriterande utbildning skulle fler ungdomar bli mer positivt inställda till tjänstgöring, vilket skulle ge högre motivation. Det skulle också innebära ett större antal rätt personer på rätt plats. Det är därför väsentligt att de utbildande myndigheterna fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet och näringslivet i syfte att förbättra det civila meritvärdet samt höja försvarets anseende som utbildare gentemot det civila samhället. Detta har stor betydelse för att bättre kunna rekrytera till internationella insatser.

Det finns ett stort intresse för och en uttalad vilja att förbättra det civila meritvärdet för de totalförsvarspliktiga. Men det krävs att resurserna för att kunna samordna, styra, säkerställa kontinuiteten i arbetet, samarbeta och knyta avtal med närings- och utbildningsväsendet, ta fram projekt samt finansiera utbildningar som leder till behörighet och körkort t.ex. är tillräckliga och samordnade.

Vänsterpartiet är medvetet om att organisationsfrågor på myndighetsnivå inte kan styras av riksdagen. Men vi vill ändå påtala behovet av att dessa funktioner är en viktig del i arbetet för att förbättra den civila meritvärderingen. Detta vill motionärerna ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

Vänsterpartiet anser att utbildningar inom pliktssystemet i många fall kan ha relevans för utbildningar inom den civila högskolan. Det kan gälla värnpliktsutbildningar inom marinen, tekniska funktioner, ledarskap och logistik. Det är viktigt att förbättra det civila meritvärdet för totalförsvarspliktiga.

Detta kan ske genom kvalitetssäkring av utbildningarna och tydlig information till och fördjupat samarbete med både arbetsliv och utbildningsväsen. Informationen bör ge detaljerade kunskaper om innehåll och nivåbestämning av utbildningarna som sker inom värnpliktens ram. Detta skulle ge de totalförsvarspliktiga en bättre möjlighet att tillgodogöra sig pliktutbildningen i sitt framtida studieval. Detta vill motionärerna ge regeringen till känna (*yrkande 5*).

Utskottet

Utskottet har tidigare framhållit betydelsen av *meritvärdering av pliktutbildning*. I försvarsutskottets betänkande 2004/05:FöU4 Sveriges försvarspolitik 2005–2007 hänvisade utskottet till att det i samband med försvarsbeslutet 2001 anfört i betänkande 2001/02:FöU3 s. 60 att det såg mycket positivt på det arbete som på stor bredd bedrevs för att utveckla meritvärderingen för pliktpersonal. En väl fungerande meritvärdering ansågs vara en nödvändig del i ett modernt pliktsystem. Utskottet ansåg att det i detta arbete var viktigt med lokala initiativ och erfarenhetsspridning byggd på samverkan med högskolor och universitet.

I budgetpropositionen för 2006 skriver regeringen att Försvarsmakten har presenterat ett antal områden där myndigheten kommer att fortsätta arbetet för att utveckla det civila meritvärdet av värnpliktsutbildningen.

Utskottet avser att under våren 2006 genom en särskild föredragning från Försvarsmakten fortsätta att informera sig om arbetet med de civila meritvärderingsfrågorna.

Utskottet konstaterar ånyo att frågan om civil meritvärdering är en prioriterad fråga. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att fortlöpande hålla riksdagen informerad om arbetet med att utveckla och tillämpa civil meritvärdering för värnpliktstjänstgöringen. Utskottet vill i sammanhanget peka på behovet av en samordning mellan olika förband av det arbete som sker samt en uppföljning av hur det civila meritvärderingssystemet utvecklas.

Mot bakgrund av arbetet med meritvärderingssystemet anser utskottet att *motion 2005/06:Fö245 yrkandena 4 och 5 av Berit Jóhannesson m.fl. (v)* är beaktad varför den *avstyrks*.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Anställningsformer (punkt 1) (c, m, fp, kd)

av Eskil Erlandsson (c), Ola Sundell (m), Erling Wälivaara (kd), Rolf Gunnarsson (m), Heli Berg (fp), Karin Enström (m) och Christer Winbäck (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd) yrkandena 9 och 10 av Eskil Erlandsson m.fl.

Ställningstagande

De senaste försvarsbesluten har inneburit stora resursneddragningar. Försvaret står inför nya uppgifter och beredskapskrav. Detta ställer i sin tur nya krav på rekrytering och tjänstgöring för alla personalkategorier. Den militärtekniska utvecklingen och säkerhetspolitiskt motiverade behov av förband av högre kvalitet påverkar också utformningen av personalförsörjningen. Det är därför nödvändigt att driva en aktiv och konstruktiv personalpolitik för att kunna behålla och nyrekrytera kvalificerad personal av olika kategorier inom försvarets olika delar. När det gäller reservofficerare bör medverkan vid internationella insatser vara en förutsättning både för utbildning och anställning. Det är också nödvändigt att finna nya former för anställning av yrkesofficerare. Alla ser inte längre officersyrket som ett livstidsyrke. Behovet av administration och förvaltning i insatsförsvaret är mindre än i det mobiliserade invasionsförsvaret. Det relativa behovet av äldre officerare blir därmed mindre, och basen för rekrytering blir allt smalare. Detta gör att förutsättningar för yrkesväxling bör byggas in redan i utbildningen genom samordning med andra utbildningsvägar. Därför måste det även bli möjligt med direktrekrytering till officersyrket.

Riksdagen bör således *bifalla* vad som anförs av Eskil Erlandsson m.fl. i *flerpartimotion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd) yrkandena 9 och 10*.

2. Diskriminering och trakasserier (punkt 3) (c, m, fp, kd)

av Eskil Erlandsson (c), Ola Sundell (m), Erling Wälivaara (kd), Rolf Gunnarsson (m), Heli Berg (fp), Karin Enström (m) och Christer Winbäck (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd) yrkande 5 av Eskil Erlandsson m.fl.

2005/06:L291 yrkandena 13 och 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

2005/06:L341 yrkande 17 av Kenneth Johansson m.fl. (c)

2005/06:U246 yrkandena 7 och 8 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c) och avslår motionerna

2004/05:U257 yrkande 31 av Lars Ohly m.fl. (v)

2005/06:Fö212 yrkande 4 av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m)

2005/06:L375 yrkande 37 av Lars Ohly m.fl. (v)

2005/06:U385 yrkande 2 av Kristina Zakrisson och Karin Åström (s).

Ställningstagande

Det är av stor betydelse att inom Försvarsmakten, såsom överallt i vårt samhälle, ta till vara och attrahera de kompetenser man behöver, oavsett kön, etnisk bakgrund och sexuell läggning.

I Försvarsmakten verkar bl.a. män och kvinnor, människor från olika kulturer, HBT-personer och funktionshindrade. Det finns dock rapporter och undersökningar under senare år som visar att det inom Försvarsmakten finns negativa värderingar om bl.a. homo- och bisexuella och att åtskilliga kvinnor blivit utsatta för sexuella trakasserier. Ett klimat där det förekommer diskriminering och trakasserier är oacceptabelt. Alla anställda, inkluderat värnpliktiga, skall känna sig respekterade och välkomna på lika villkor. Den organisation som vid ofred skall försvara våra mänskliga fri- och rättigheter måste också kunna implementera dessa i sin egen organisation, i den fredstida vardagen. Arbetet mot diskriminering och trakasserier i Försvarsmakten måste förstärkas. Till exempel bör konstruktiv samverkan med olika former av nätverk och intresseorganisationer utökas. Chefer och andra nyckelpersoner på regementen och flottiljer måste få fortsatt stöd och handledning. Det är viktigt att Försvarsmakten aktivt uppmärksammar situationen för homosexuella, bisexuella och transpersoner och vidtar de åtgärder som krävs för att motverka fördomar, skapa öppenhet och säkerställa att alla bemöts med respekt oavsett sexuell läggning och könsidentitet.

En särskild fråga är de problem som försvarsanställda kan råka ut för när de deltar i internationella operationer under utländsk ledning. Eftersom det i många länders försvarsmakter fortfarande råder en institutionaliserad diskriminering av eller regelrätta förbud mot homosexuella kan detta också påverka situationen för svenska soldater. Försvarsmakten har därför en uppgift att säkerställa att svenska soldater inte utsätts för diskriminering eller annan särbehandling vid multilaterala operationer utomlands.

FN:s säkerhetsråd antog år 2000 resolution 1325, i vilken slås fast att genderperspektivet skall beaktas i all fredsfrämjande verksamhet. Världens kvin-

nor och män måste gemensamt ta avstånd ifrån de avskyvärda krigsförbrytelser som riktas mot civila kvinnor och flickor i krig runt om i världen. Resolution 1325 får inte bli enbart en läpparnas bekännelse. Därför måste vi verka för ett antal konkreta åtgärder. Bland annat bör Sverige arbeta för att fler kvinnor skall finnas med i de internationella insatsstyrkor vi skickar. Vidare bör utbildningen av dem som skall i väg också förbättras ytterligare när det gäller respekten för kvinnor och förståelsen för vad kvinnor och barn kan råka ut för. Att köpa sexuella tjänster är förbjudet i svensk lag. Det måste vara en viktig uppgift att se till att de svenska soldater som deltar i internationell tjänst får en gedigen information även inom detta område.

Riksdagen bör således *bifalla* vad som anförs i motionerna 2005/06:Fö218 yrkande 5 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd), 2005/06:L291 yrkandena 13 och 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp), 2005/06:L341 yrkande 17 av Kenneth Johansson m.fl. (c) och 2005/06:U246 yrkandena 7 och 8 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c).

3. Försvarshögskolan (punkt 4) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:L375 yrkande 29 av Lars Ohly m.fl. (v).

Ställningstagande

Lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan syftar till att främja lika rättigheter för studenter samt motverka diskriminering på grund av kön, etnicitet, trosuppfattning, sexuell läggning, eller funktionshinder. Lagen ålägger högskola och universitet att aktivt främja alla studenters lika rättigheter samt att förebygga och förhindra trakasserier baserat på ovan nämnda diskrimineringsgrunder. Lagen föreskriver också sanktionsmöjligheter och utgör på så sätt ett incitament till likabehandling av alla studenter.

Polishögskolan och Försvarshögskolan (FHS) uppfyller inte definitionen på högskola i lagen (2001:1286), och därför omfattas inte studenter på dessa myndigheter/"högskolor" av skyddet. Högskola är den som har stat, kommun eller landsting som huvudman, omfattas av högskolelagen (1992:1434) och har rätt att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Med student avses i lagen (2001:1286) den som genomgår utbildning vilken kan leda fram till en examen. FHS omfattas ännu inte av högskolelagen och har inte rätt att utge examen.

Enligt regeringen måste samtliga myndigheter inom totalförsvaret anstränga sig ytterligare för att åstadkomma ett strukturerat arbete mot diskriminering. Att lagen (2001:1286) inte omfattar studenter på Försvarshögskolan

utgör ett allvarligt problem för rättssäkerheten och alla likhet inför lagen. Det finns inget som tyder på att dessa högskolor är undantagna den manliga och heterosexuella normen i samhället.

Eftersom studerande vid FHS, som utgörs både av militära som civila elever, befinner sig i en liknande situation som studenter vid vanliga högskolor bör syftet med lagen (2001:1268) beaktas eller en lagändring komma till stånd. Studenter är en skyddsvärd grupp och likabehandling är en viktig norm i en demokrati. FHS:s studenter ska inte behandlas rättsosäkert i väntan på att FHS eventuellt omfattas av högskolelagen.

Riksdagen bör således bifalla vad som anförs i motionen 2005/06:L375 yrkande 29 av Lars Ohly m.fl. (v)

4. Hemvärnspersonal (punkt 5) (m, fp, kd, c)

av Eskil Erlandsson (c), Ola Sundell (m), Erling Wälivaara (kd), Rolf Gunnarsson (m), Heli Berg (fp), Karin Enström (m) och Christer Winbäck (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05: MJ6 yrkande 9 av Göran Hägglund m.fl. (kd) och 2005/06:Fö208 av Anna Lindgren (m).

Ställningstagande

Efter stormen i södra Sverige i januari 2005 rådde det brist på skogsarbetare. Samtidigt vet vi att det finns personer som arbetar inom andra yrken som besitter nödvändig kompetens för att delta i röjningsarbetet. Anställda i offentlig sektor bör ges rätt till tjänstledighet för att hjälpa till i uppröjningsarbetet.

I krisberedskapsarbetet som utförts har ett stort antal personer deltagit ute i kommunerna, inte minst från Hemvärnet, vars insatser haft stor betydelse. Dessa deltar på frivillig basis och med godkännande från sina respektive ordinarie arbetsgivare. Endast vid ofred har hemvärnsmän tjänsteplikt. Det vore olyckligt om hemvärnsmän måste avstå från frivilligt deltagande i katastrofinsatserna på grund av bristande samtycke från ordinarie arbetsgivare. Regeln om tjänsteplikt vid extraordinarie katastrofsituationer bör kunna tillämpas för arbetsgivarens del även om deltagande är frivilligt från arbetstagarens sida.

Försvarsmaktens personal inklusive Hemvärnet är ofta en oumbärlig resurs att sätta in till det civila samhällets skydd när extra ordinära händelser inträffar. Det har visat sig vid översvämningen i Dalsland/Vänern och Småland, vid oljesaneringen i Blekinge samt nu senast vid stormen i Sydsverige.

För hemvärnspersonalen gäller att den antingen måste medverka på sin fritid eller lämna ordinarie arbete för att genomföra stödinsatser. Den som läm-

nar ordinarie arbete skall naturligtvis ha ersättning som i princip täcker inkomstbortfallet. Så är det inte i dag. Reglerna för hemvärnspersonalens ersättning vid extraordinära händelser bör därför ses över. Detta bör ges regeringen till känna.

Med anledning av det anförda bör riksdagen *bifalla motionerna 2004/05: MJ6 yrkande 9 av Göran Hägglund m.fl. (kd) och 2005/06:Fö208 av Anna Lindgren (m).*

5. Försvarsmaktens personalansvarsnämnd (punkt 6) (c, m, fp, kd)

av Eskil Erlandsson (c), Ola Sundell (m), Erling Wälivaara (kd), Rolf Gunnarsson (m), Heli Berg (fp), Karin Enström (m) och Christer Winbäck (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd) yrkande 6 av Eskil Erlandsson m.fl. och avslår motion 2005/06:Fö230 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s).

Ställningstagande

Ledarskapet i Försvarsmaktens organisation måste vara tydligt. De som diskriminerar eller trakasserar, oavsett vilken grund, skall ovillkorligen ställas till svars i Personalansvarsnämnden. Personalansvarsnämnden skall i sin tur anmäla alla misstänkta fall av trakasserier som kan utgöra brott till polisen. Rättssäkerheten skall vara densamma inom Försvarsmakten som i det civila samhället.

Riksdagen bör således *bifalla* vad som anförs av Eskil Erlandsson m.fl. i *flerpartimotion 2005/06:Fö218 (c, m, fp, kd) yrkande 6.*

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Diskriminering och trakasserier (punkt 3) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Värnpliktiga omfattas i dag inte av något diskrimineringskydd. Det enda skydd mot trakasserier på grund av kön, sexuell läggning, etnicitet och funktionshinder som värnpliktiga åtnjuter i dag är det som stadgas i Försvarsmaktens egen jämställdhetsplan.

Undersökningar från Försvarshögskolan visar att kvinnor inom Försvarsmakten utsätts för sexuella trakasserier i högre utsträckning än på andra arbetsplatser. År 2005 uppgår 36 % av de kvinnliga värnpliktiga att de utsätts för sexuella trakasserier. Vänsterpartiet konstaterar i partimotion 2004/05:U257 (v) att många homosexuella, bisexuella och transpersoner upplever värnpliktstjänstgöringen som ett problem på grund av de fördömsfulla och aggressiva attityder som de möter inom Försvarsmakten.

1 kap. 2 § regeringsformen stadgar att den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Det står också att det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt att det allmänna skall motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Att diskriminering inom Försvarsmakten tillåts fortsätta är allvarligt mot bakgrund av diskrimineringsförbudet i regeringsformen. Försvarsmakten är Sveriges största myndighet och bör styras av demokratins grundläggande idéer om likabehandling. Fördelarna med att åtnjuta ett lagligt diskrimineringskydd är många. Det sätter en lägsta godtagbara standard för verksamheten och föreskriver sanktionsmöjligheter som utgör incitament till likabehandling. Värnpliktiga är en skyddsvärd grupp som gör en insats för samhället. Det är dags att värnpliktiga omfattas av diskrimineringskyddet i arbetslivet.

Utskottet har konstaterat att det är mycket viktigt att regeringen fortsätter att driva arbetet mot diskriminering och trakasserier i enlighet med vad som redovisats i budgetpropositionen. Diskrimineringsutredningen (2002:11) presenterar sin översyn och förslag till förbättringar inom diskrimineringskyddet i mars 2006. Utskottet har vidare i betänkandet noterat att denna utredning i sitt pågående arbete överväger olika frågor om diskriminering

inom alla samhällsområden och när det gäller försvaret särskilt överväger frågor om diskriminering riktat mot totalförsvarspliktiga.

Med hänvisning till att Diskrimineringskommittén i närtid skall lägga sitt förslag avstår jag från reservation till förmån för motion 2005/06:L375 yrkande 37 och ämnar återkomma i samband med utredningens betänkande.

2. Meritvärdering (punkt 9) (v)

av Berit Jóhannesson (v)

Det civila meritvärdet syftar till att ge den totalförsvarspliktiga kompensation för den potentiella arbetstid/studietid som gått förlorad, till att kvalitetssäkra utbildningarna samt till att genomförd pliktutbildning i högre grad skall accepteras i det övriga samhället. I ett läge med kvalitetssäkrad, civilt meriterande utbildning skulle fler ungdomar bli mer positivt inställda till tjänstgöring, vilket skulle ge högre motivation. Det skulle också innebära ett större antal rätt person på rätt plats. Det är därför väsentligt att de utbildande myndigheterna fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet och näringslivet i syfte att förbättra det civila meritvärdet samt höja försvarets anseende som utbildare gentemot det civila samhället. Detta har stor betydelse för att bättre kunna rekrytera till internationella insatser.

Det finns ett stort intresse för och en uttalad vilja att förbättra det civila meritvärdet för det totalförsvarspliktiga. Men det krävs att resurserna till att kunna samordna, styra och säkerställa kontinuiteten i arbetet, samarbeta och knyta avtal med närings- och utbildningsväsendet, ta fram projekt samt finansiera utbildningar som leder till behörighet och t.ex. körkort är tillräckliga och samordnade.

Vänsterpartiet är medvetet om att organisationsfrågor på myndighetsnivå inte kan styras av riksdagen, men vill ändå påtala behovet av att dessa funktioner är en viktig del i arbetet för att förbättra den civila meritvärderingen.

Vänsterpartiet anser att utbildningar inom pliktssystemet i många fall kan ha relevans för utbildningar inom den civila högskolan. Det kan gälla värnpliktsutbildningar inom marinen, tekniska funktioner, ledarskap och logistik. Det är viktigt att förbättra det civila meritvärdet för totalförsvarspliktiga. Detta kan ske genom kvalitetssäkring av utbildningarna och tydlig information till och fördjupat samarbete med både arbetsliv och utbildningsväsende. Informationen bör ge detaljerade kunskaper om innehåll och nivåbestämning av utbildningarna som sker inom värnpliktens ram. Detta skulle ge de totalförsvarspliktiga en bättre möjlighet att tillgodogöra sig pliktutbildningen i sitt framtida studieval.

Utskottet konstaterar att frågan om civil meritvärdering är prioriterat och förutsätter att regeringen fortsätter att hålla riksdagen informerad om arbetet med att utveckla och tillämpa det civila meritvärderingssystemet. Man pekar också på behovet av samordning mellan olika förband av det arbete som sker samt en uppföljning av hur meritvärderingssystemet utvecklas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:U257 av Lars Ohly m.fl. (v):

31. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ett diskrimineringskydd avseende sexuell läggning och könsidentitet som skall omfatta värnpliktiga.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:Fö208 av Anna Lindgren (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över ersättningen för hemvärnspersonal för förlorad arbetsinkomst vid extraordinära händelser.

2005/06:Fö210 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fler kvinnor inom Försvarsmakten.

2005/06:Fö212 av Hillevi Engström och Catharina Elmsäter-Svärd (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsdepartementet upprättar en handlingsplan för att minska kvinnliga avhopp från värnpliktstjänstgöring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försvaret så långt det är möjligt ger kvinnliga värnpliktiga förbättrad arbetsmiljö vad avser logement- och hygienutrymmen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnliga värnpliktiga skall kunna fullgöra militärtjänst tillsammans med andra kvinnor och inte placeras tillsammans med endast manliga värnpliktiga.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildning kring jämställdhet, gender och sexuella trakasserier skall öka inom försvaret.

2005/06:Fö218 av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkning av arbetet mot diskriminering och trakasserier inom Försvarsmakten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla misstänkta fall av trakasserier som kommer till Personalsvarsnämndens kännedom och kan utgöra brott skall polisanmälas.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tjänstgöring utomlands som förutsättning för anställning som reservofficer.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nya former för anställning inom Försvarsmakten.

2005/06:Fö230 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändringar i Försvarsmaktens personalansvarsnämnd.

2005/06:Fö232 av Martin Andreasson (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om åtskillnad mellan stat och religion inom Försvarsmaktens område.

2005/06:Fö236 av Anita Sidén och Anna Lilliehöök (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utmärkelser till svenska och utländska militärer samt omprövning av 1962 års beslut.

2005/06:Fö245 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resurser för civil meritvärdering för totalförsvarspliktiga.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildningar som kan kopplas till högskoleutbildning.

2005/06:L291 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om aktiva åtgärder mot särbehandling på grund av sexuell läggning eller könsidentitet inom Försvarsmakten.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om diskriminering av försvarspersonal vid internationella uppdrag.

2005/06:L341 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om internationella insatsstyrkor och svenska soldaters villkor i dessa.

2005/06:L375 av Lars Ohly m.fl. (v):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att studenter vid Försvarshögskolan skall omfattas av lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan.

37. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet för värnpliktiga.

2005/06:U246 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för att fler kvinnor skall finnas med i Sveriges internationella styrkor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genderfrågor får ett större utrymme vid utbildningen för insatsstyrkorna.

2005/06:U385 av Kristina Zakrisson och Karin Åström (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att soldater och deras befäl utbildas till att förhindra våldtäkter, prostitution och sexuella övergrepp samt att rätt bemöta dem som utsatts för sådana övergrepp.

Motion väckt med anledning av händelse av större vikt

2004/05:MJ6 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till tjänstledighet för hemvärnsmän.